

ВІДРОДЖЕННЯ ГАЛУЗІ СКОТАРСТВА В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

П.В. Петров

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: аграрна реформа, катастрофічне скорочення поголів'я, державна підтримка, механізовані молочні ферми, господарства населення.

Анотація. Оцінка причин, що привели до знищення галузі скотарства і вирішення проблем її розвитку на перспективу. Державна підтримка сільськогосподарських підприємств в нарощуванні поголів'я ВРХ та обсягів виробництва молока, яловичини. Запропоновані заходи щодо створення великих молоко-товарних ферм з притягненням інвестицій молокопереробних підприємств.

Вступ. В забезпеченні споживчого ринку тваринницької продукції, скотарство відіграє важливу роль, так як тільки воно виробляє молоко і в обсягу виробництва м'яса займає 37,5 – 42,8 %. Але фактичний стан скотарства упродовж останніх 10 років погіршується через катастрофічне скорочення поголів'я.

Аналіз останніх досліджень. Питанню розвитку скотарства присвячено чи мало наукових досліджень, результати яких знайшли відображення у працях П.С. Березівського, В.Я. Месель-Веселяка, В.С. Дієсперова, П.Т. Каблука, О.М. Шпичака та в багатьох інших вчених.

Разом з тим слід зазначити, що питання відродження і подальшого розвитку скотарства при сучасних різноманітних форм господарювання з різними розмірами земельних угідь залишається актуальним.

Мета статті – дати організаційно-економічну оцінку причин, що привели до катастрофічного скорочення поголів'я великої рогатої худоби, зменшення обсягів виробництва продукції скотарства, й внести пропозиції щодо прискорення розвитку скотарства.

Результати досліджень. Розвиток сільського господарства Одеської області в цілому та його основна складова – рільництво, значною мірою залежить від ефективного і динамічного розвитку тваринництва, важливою складовою якого є скотарство. За останні 10 років, як свідчать дані таблиці 1, ситуація в скотарстві Одеської області нестабільна, а її ефективність низька – спостерігається катастрофічне скорочення поголів'я ВРХ, в тому числі і корів. Так, поголів'я ВРХ в 2009 році, у порівнянні з 1990 роком, скоротилося в 5,6 рази і склалося 187,8 тис. голів, в тому числі поголів'я корів скоротилося в 3,3 рази і склалося 105,4 тис. голів. Таке значне скорочення поголів'я ВРХ пов'язано з реформуванням великих сільськогосподарських підприємств, паювання землі і створення великої кількості невеликих господарських формувань приватної власності, включно з фермерськими господарствами.

Процес реформування сільськогосподарських підприємств привело до дисбалансу розміщення поголів'я ВРХ відповідно розміру ріллі в господарствах, тобто переміщення скороченого поголів'я з механізованих ферм великих господарств на подвір'я невеликих особистих сільських господарств по 1 – 2 – 3 голови. Тому у 2009 році в господарствах населення (табл. 1) було розміщено 143,7 тис. голів ВРХ, тобто 76,5 %, в тому числі 87,6 % поголів'я корів.

Таблиця 1. Динаміка поголів'я великої рогатої худоби в Одеській області

Показники	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
<i>Господарства усіх категорій</i>							
Поголів'я ВРХ, тис. гол	1060,4	661,4	419,8	278	200,8	187	187,8
в т.ч. корів	346,3	311,1	223,1	148,1	114,7	105	105,4
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Сільськогосподарські підприємства</i>							
Поголів'я ВРХ, тис. гол	960,9	506,9	190,4	82,2	52,2	43,4	41,8
в т.ч. корів	287,5	192,7	78	31,5	20,9	17,2	16,8
%	83,0	61,9	35,0	21,3	18,2	16,4	16,0
<i>Господарства населення</i>							
Поголів'я ВРХ, тис. гол	99,5	152	226,9	192,7	146,2	141,6	143,7
в т.ч. корів	58,8	116,7	144,3	115,2	92,7	86,8	87,6
%	17,0	37,5	64,7	77,8	80,8	82,7	83,1
<i>Фермерські господарства</i>							
Поголів'я ВРХ, тис. гол	-	2,5	2,5	3,1	2,4	2	2,3
в т.ч. корів	-	1,7	0,8	1,4	1,1	1	1
%	-	0,6	0,3	0,9	1,0	0,9	0,9

В сільськогосподарських підприємствах області за цей період залишилося всього 22,2 % поголів'я ВРХ, в тому числі 16,0 % корів. В той же час, незалежно від того, що фермерські господарства займають досить великі площі ріллі, в них розміщено лише 1,22 % поголів'я ВРХ від загальної кількості по області.

Скорочення поголів'я ВРХ і переміщення його з великих механізованих ферм на подвір'я сільських особистих господарств, значно знизило рівень ефективності розвитку скотарства.

Таблиця 2. Виробництво основних видів продукції скотарства за категоріями господарств в Одеській області

Показники	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
<i>Господарства усіх категорій</i>							
Молоко, тис. т	987,4	636,5	532,4	606,4	467	416,4	414,4
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Яловичина і телятина у забійній вазі, тис.т	79,5	42	32,2	21,2	23,7	17,9	16,6
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Сільськогосподарські підприємства</i>							
Молоко, тис. т	806,6	318,7	150,1	75,7	52,7	42,3	42,3
%	81,7	50,1	28,2	12,5	11,3	10,2	10,2
Яловичина і телятина у забійній вазі, тис.тон	70,8	22,6	11,7	4,5	5,4	2,7	2
%	89,0	53,8	36,3	21,2	22,8	15,2	12,0
<i>Господарства населення</i>							
Молоко, тис. тон	180,8	314,6	380,4	527,4	411,9	371,9	370
%	18,3	42,4	71,4	87	88,2	89,3	89,3
Яловичина і телятина у забійній вазі, тис.тон	8,5	19,2	20,3	16,4	18,1	15,1	14,5
%	11,0	45,7	63	77,4	76,4	84,4	87,4
<i>Фермерські господарства</i>							
Молоко, тис. тон	-	3,2	1,9	3,3	2,4	2,2	2,1
%	-	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
Яловичина і телятина у забійній вазі, тис.тон	-	0,2	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1
%	-	0,5	0,7	1,4	0,8	0,5	0,6

Проведені дослідження (табл. 2) щодо обсягів виробництва продукції скотарства показують, що за останні 10 років обсяг виробництва молока по області зменшився в 2,4 рази, а яловичини в 4,8 рази і склалося, відповідно, 414,4 тис. тон і 16,6 тис. тон. Тобто, скорочення поголів'я корів і утримання їх у непристосованих приміщеннях, незважаючи на поступове підвищення їх продуктивності, привело до значного зменшення виробництва молока в області. Крім того в 2009 році 89,3 % молока і 87,4 % яловичини вироблялося господарствами населення. Така ситуація є одним із підтверджень зменшення заінтересованості господарств до ведення молочного скотарства та скотарства в загалі.

Переміщення значного обсягу виробництва молока від сільськогосподарських підприємств до особистих селянських господарств ще більш ускладнює розвиток скотарства, оскільки загострюються проблеми щодо заготівлі молока. У господарствах населення посередники приймають молоко по ціні 1,6 грн. за літр, а у сільськогосподарських підприємствах – по 3 грн. за один літр. При цьому не ураховується затверджені Кабінетом Міністрів мінімальні ціни, які передбачають плату за молоко першого сорту не нижче 2,5 грн., другого сорту – 2,12 грн. за один літр. Тому майже у всіх господарствах населення і в сільськогосподарських підприємствах виробництво молока збиткове. Винятком в цьому є великі сільськогосподарські підприємства, які збереглися в процесі реформування. Одним з таких сільськогосподарських підприємств в Одеській області є ТОВ "Агрофірма "Петродолинське" Овідіопольського району (табл. 3).

ТОВ "Агрофірма "Петродолинське" було створене у 1995 році на базі реформованого овоче-молочного радгоспу "Петродолинське" з площею сільськогосподарських угідь в кількості 3261 га і поголів'ям ВРХ – 1450 голів, в тому числі 550 корів.

Таблиця 3. Показники розвитку скотарства в ТОВ "Агрофірма Петродолинське" Овідіопольського району Одеської області

Показники	1995 р.	2005 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Поголів'я великої рогатої худоби, гол.	1450	1350	1240	1355	1517
в т.ч. корів	550	550	600	600	600
Надій молока на корову за рік, кг	2738	4981	3867	4133	3899
Середньодобовий приріст молодняка, г.	311	380	254	530	327
Валове виробництво молока, т	1505	2739,5	2320	2480	2340
Собівартість 1ц молока, грн.	13,84	58,33	97,7	111,5	114,95
Середня ціна реалізації 1ц молока, грн.	20,4	110,86	173,92	173,9	224,59
Рівень рентабельності молока, %	47,4	90	78	56	95,4

У зв'язку з наявністю міцної кормової, виробничої бази, достатньої кількості професійних робітників, достойного керівника підприємства, в ТОВ "Агрофірма "Петродолинське", поголів'я ВРХ не тільки не скоротилося, а навпаки, за минулі 15 років збільшилося на 67 голів, в тому числі 50 корів і наприкінці 2010 року, поголів'я ВРХ склалося 1517 голів, в тому числі 600 корів.

Навантаженість поголів'я ВРХ на 100 га сільськогосподарських угідь складає 46,5 голів, в тому числі корів – 18,4 голів. Таке навантаження поголів'я ВРХ на сільгоспугіддя є оптимальним для овочево-молочних підприємств з замкнутим відтворенням стада.

Як свідчать дані таблиці 3 в ТОВ "Агрофірма "Петродолинське" щорічно зростає надій молока на корову і середньодобовий приріст живої маси молодняка. Утримання корів в механізованих приміщеннях і

доїння їх на доїльних установах забезпечує невисокі витрати на 1ц молока і досить високу рентабельність.

Висновки. За 1990-2009 роки в Одеській області виявлено чітку тенденцію до зниження виробництва молока і яловичини, що пов'язано з катастрофічним скороченням поголів'я великої рогатої худоби.

Через скорочення поголів'я ВРХ, особливо маточного поголів'я, у більшості великих господарств виведено з експлуатації молочнотоварні ферми з досить доброю матеріально-технічною базою та задоволеною технологією виробництва молока.

Розвиток молочного скотарства в Одеській області на перспективу можна вирішити за рахунок реконструкції існуючих молочнотоварних ферм, з компенсацією державою певної суми витрат на їх реконструкцію, а також будівництво сучасних високотехнологічних ферм на 400-600-800 корів з притягненням інвестиційних вкладів великих орендарів землі і молоко-переробних підприємств району, області. Прикладом тому є планування будівництва молоко-товарного комплексу на 1000 дійних корів за рахунок інвестицій ЗАО „Троїцький молочний завод” Любашівського району Одеської області.

Література

1. Березівський П.С. Економічна ефективність скотарства та шляхи її підвищення. / П.С. Березівський – Львів: Українські технології, 1998- 156 с.
2. Головчук А.Ф. Державна підтримка галузі тваринництва / А.Ф. Головчук, Д.К. Семенда // Економіка АПК. – 2010. - №10. – С. 47
3. Дієсперов В.С. На час потужні тваринницькі комплекси. / В. Дієсперов. – Тваринництво України. – 2007. - №1
4. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні: [моногр.] / [за ред. П.Т. Саблука, В.І. Бойка.] – К.: ННЦ ІАВ, 2005. – С. 98
5. Малік М.І., Лупенко Ю.О. Державне регулювання аграрного сектору економіки в дослідженнях вітчизняних вчених / М.І. Малік, Ю.О. Лупенко // Економіка АПК. – 2009. - №10. – С. 153.

*Петров А.В. **Возрождение отрасли скотоводства в Одесской области: проблемы и перспективы развития***

Аннотация. Оценка причин, которые привели к уничтожению отрасли скотоводства и решения проблемы ее развития на перспективу.

Ключевые слова: аграрная реформа, катастрофическое сокращение поголовья, государственная поддержка, механизированные молочные фермы, хозяйства населения.

*Petrov A. V. **The revival of cattle breeding branch in Odessa Region: problems and prospects of development***

Summary. The article is about diagnosis of causes, which lead to the cattle breeding branch annihilation and problem solving of its development in future.

Keywords: agrarian reform, catastrophic reduction of livestock, governmental support, mechanized dairy farms, households.